

POLITICKÉ VEDY / POLITICAL SCIENCES

Časopis pre politológiu, najnovšie dejiny, medzinárodné vzťahy, bezpečnostné štúdiá / Journal for Political Sciences, Modern History, International Relations, security studies

URL of the journal / URL časopisu: <http://www.politickevedy.fpvmv.umb.sk>

Author(s) / Autor(i): Jozef Matis – Lenka Nagyová
Article / Článok: Možná integrácia bezpečnostného systému členských krajín Európskej únie
Publisher / Vydavateľ: Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov – UMB Banská Bystrica / Faculty of Political Sciences and International Relations – UMB Banská Bystrica
DOI: <https://doi.org/10.24040/politickevedy.2022.25.3.110-126>

Recommended form for quotation of the article / Odporúčaná forma citácie článku:

MATIS, J. – NAGYOVÁ, L. 2022. Možná integrácia bezpečnostného systému členských krajín Európskej únie. In *Politické Vedy*. Vol. 25, no. 3, pp. 110-126. ISSN 1335 – 2741. Available at: <https://doi.org/10.24040/politickevedy.2022.25.3.110-126>

By submitting their contribution the author(s) agreed with the publication of the article on the online page of the journal. The publisher was given the author's / authors' permission to publish and distribute the contribution both in printed and online form. Regarding the interest to publish the article or its part in online or printed form, please contact the editorial board of the journal: politicke.vedy@umb.sk.

Poskytnutím svojho príspevku autor(i) súhlasil(i) so zverejnením článku na internetovej stránke časopisu *Politické vedy*. Vydavateľ získal súhlas autora / autorov s publikovaním a distribúciou príspevku v tlačenej i online verzii. V prípade záujmu publikovať článok alebo jeho časť v online i tlačenej podobe, kontaktujte redakčnú radu časopisu: politicke.vedy@umb.sk.

MOŽNÁ INTEGRÁCIA BEZPEČNOSTNÉHO SYSTÉMU ČLENSKÝCH KRAJÍN EURÓPSKEJ ÚNIE

POSSIBLE INTEGRATION OF THE SECURITY SYSTEM OF THE MEMBER COUNTRIES OF THE EUROPEAN UNION

Jozef Matis – Lenka Nagyová*

ABSTRACT

The processes of globalization and postmodernism are important determinants of the integration of the European Union countries in the field of ensuring security. Ensuring security of the European Union countries requires the creation of an integrated security system of these countries. This study is concerned with the theoretical analysis of an important factor - disposable (available) groups - in ensuring security of the European Union. These groups were defined as professional or volunteer response forces of a military, paramilitary and non-military nature. Two possible ways of integrating national disposable groups into the developing security system of the European Union ensuring its military as well as non-military security were analyzed. The success of integration of the national security systems of the European Union countries into the security system of the European Union depends not only on the elites - national (local) and transnational, but also on the transformation of citizens of national (member) states into citizens of the European Union - European citizens.

Key words: Security, Security Plans, Integration, European Union, Standardization, Dispositional Groups, Security System, European Citizens

Úvod

Multipolarita moci sa po rozpade bipolarity moci nevytvorila. Spojené štáty podporované neoliberalnými silami v západných krajinách využili situáciu zániku ZSSR a rozpadu svetovej socialistickej sústavy a v prostredí bez vojenského

---

* Doc. RSDr. Jozef Matis, PhD. pôsobí ako odborný asistent na Katedre filozofie, Fakulta humanitných vied, Žilinská univerzita v Žiline, Univerzitná 8215, 010 26 Žilina. Slovenská republika, e-mail: matisd@lun.sk.

* Mgr. Lenka Nagyová pôsobí ako externá doktorandka na Katedre bezpečnosti a obrany, Akadémia ozbrojených síl gen. M. R. Štefánika v Liptovskom Mikuláši, Demänová 393, 031 01 Liptovský Mikuláš, Slovenská republika, e-mail: lenka2612lm@hotmail.com.

DOI: <https://doi.org/10.24040/politickevedy.2022.25.3.110-126>

rivala si začali uplatňovať monopolárne postavenie vo svete. (Jurišta, 2009) Táto skutočnosť vedie k protirečivým zmenám bezpečnostného prostredia vo svete, čo výrazne ovplyvňujú dva procesy: globalizácia (King, Schneider, 1991; Bauman, 2000; Škvrnda, 2002; Brzezinski, 2004; Ivanička, 2006 atď.) a prechod časti sveta do postmoderného štádia vývoja.

Tieto dva spomínané makro sociálne procesy z historického hľadiska spolu súvisia, navzájom sa prelínajú a sú v silnej vzájomnej protirečivosti. (Michelko, 2009; Švihlíková, 2010; Mccann, Mccloskey, 2011; Šmihula, 2018 atď.) Tieto dva procesy menia aj pohľad na funkcie národných štátov, ktorých inováciu by mal redefinovať systém globálneho riadenia. (Jiráňková, 2010)

Ak teda chcú národné štáty v dnešnom svete, vyznačujúcom sa neistotou, asymetriou a absenciou centrálnej authority, zabezpečiť svoju prosperitu a bezpečnosť, musia zvýšiť svoj podiel na upevňovaní tých sociálnych a štátnych štruktúr (Bočáková a kol., 2016), ktoré napätie medzi prosperitou a bezpečnosťou v prostredí „otvoreného“ alebo tiež „neuzatvoreného“ tzv. nového štátu (Novosad, 2004) maximálne zmierňujú, ba až eliminujú. Do popredia sa preto dostáva všeobecná bezpečnosť, ktorá zároveň zaisťuje aj prosperitu danej spoločnosti a štátu. (Šefčík, 1999)

V oblasti bezpečnosti sa sformoval nový teoretický pohľad na bezpečnosť, obohacujúci jej vojensko-politický rozmer o dimenziu: celospoločenskú (bezpečnosť v ekonomickej, sociálnej a kultúrnej sfére), enviromentálnu (vzťah človeka k prírode, spoločnosti a sebe samému) a dimenziu každodennosti (bezpečnosť práce, zdravia, rodiny, psychologická bezpečnosť atď.). Tento pohľad vyžaduje systémový prístup ku skúmaniu bezpečnosti, podstata ktorého spočíva v tom, že každá spoločenská činnosť, zaisťujúca bezpečnosť, sa posudzuje ako otvorený, dynamicky sa rozvíjajúci systém tvorený sústavou vnútorných a vonkajších väzieb. (Hofreiter, 2008; Volner, 2005)

Z uvedeného vyplýva, že k zaisteniu bezpečnosti je potrebné odhaliť a analyzovať čo najviac rizík a zabezpečiť kvalitný bezpečnostný systém k ich eliminácii. Pri plnení tejto úlohy zohrávajú významnú úlohu procesy štandardizácie a integrácie prípravy bezpečnostného a krízového manažmentu a zásahových síl, tzv. disponibilných (rýchlo dostupných) skupín. (Maciejewski, 2012; Matis, Maciejewski, 2017) Pred jednotlivými štátmi Európskej únie a pred Európskou úniou, stojí v súčasnosti v oblasti zaistenia svojej bezpečnosti dvojjediná úloha, a to: po prvé, vytvoriť integrovaný bezpečnostný systém v jednotlivých štátoch Európskej únie a tiež samotnej Európskej únie a napokon po druhé, štandardizovať zásahové sily a prostriedky týchto systémov, a to v týchto

oblastiach: personálnej (počty, kompetencie a kvalifikačné požiadavky na príslušníkov), materiálnej (výzbroj, výstroj a technika) a napokon procesualnej (postup zásahov, výchova, vzdelávanie a výcvik).

Popis procesov možnej integrácie bezpečnostných systémov štátov Európskej únie a zdôvodnenie potreby štandardizácie zásahových síl a prostriedkov týchto systémov je cieľom tohto príspevku.

1. Vplyv globalizácie a postmodernity na európsku úniu

Pred európskymi lídrami stojí v súčasnosti významná úloha. Musia občanov Európy (Európskej únie) presvedčiť, že boj človeka o svoje prežitie vyžaduje prechod od jednosmerného k dvojsmernému chápaniu interakcie, vyjadrujúci vzťah medzi tým, čo človek očakáva a tým čo sa aj stane. Toto nové chápanie interakcie tvorí jadro pochopenia nového vzťahu človeka a prírody. (Soros, 1999) Ak to európski lídri nedokážu, čaká občanov nielen Európskej únie, ale celej Európy nevyhnutný osud ohrozenosti. (Beck, 2002)

Proces, výsledkom ktorého je globálne ohrozenie ľudstva, sa nazýva globalizácia.¹ Jej súčasťou popri integrácii, zjednocovaní a vyrovnávaní je priestorová a sociálna segregácia a vylučovanie, teda časopriestorová kompresia, vytvárajúca z našej planéty globálnu celo planetárnu dedinu, v ktorej je ľudstvo navzájom tesne prepojené, čo prináša veľké riziká. Vývoj civilizácie totiž akceleruje exponenciálne. (Bauman, 2000)

Protipól globalizácie tvorí lokalizácia. Možno ju zjednodušene vymedziť ako proces, ktorý bráni chaosu – novému svetovému neporiadku (Bauman, 2004), to znamená zavádzaniu nového poriadku. Nový poriadok vzniká oslabovaním komunikácie medzi globálnejšími a exteritoriálnejšími elitami a „lokalizovanou“ väčšinou. (Volner, 2005)

Súbežne s procesom globalizácie prebieha vo svete proces odmietajúci nadvládu rozumu – proces postmodernity. Po páde totalitných režimov v strednej a východnej Európe, sa svet začal postupne tešiť zo všeobecnej tolerancie, z diferenciácie kultúry, zo stále sa rozširujúcich individuálnych, skupinových a regionálnych aktivít a z plnosti a najmä bohatosti imaginácie a emocionality. Zdalo sa, že nastáva raj na zemi, čo svojím spôsobom zrejme vyvolalo aj vznik známych úvah **F. Fukujamu** (2002) o konci histórie.

V súčasnosti svet postupne zisťuje, že eufória z rôznorodosti, plurality,

---

¹ Významný vplyv na vytváranie obrazu globálneho sveta mal od roku 1968 Rímsky klub, jeho poprední predstavitelia A. King a B. Schneider. (King, – Schneider, 1991)

imaginácie a emocionality bola asi iba ilúziou. Ukazuje sa, že pluralita má svoje hranice a že po určitom štádiu otvorenosti voči novému, či inému, si človek opäť začína chrániť svoju identitu. Racionalita má stále pevné miesto na svete a liberalizmus a tolerancia majú určité hranice. Ukazuje sa, že svet diferencovanosti, neuchopiteľnosti a objavovania stále nového bytia, svet neustálej tvorby nových pravidiel môže byť asi iba svetom kultúry, ktorý nie je možné v plnej miere uplatniť na sociálno-politický a ekonomický svet. (Mistrík, 2003) Súčasný svet, zatiaľ charakterizovaný ako turbulentný, neriadený, bez poriadku a pravidiel, sa začína opäť meniť.

Začínajú sa upevňovať tie normy a pravidlá, ktoré postmoderná otvorenosť a libera-lizmus znejasnili. Vznikajúce kritériá sa zdôvodňujú pomocou dvoch kategórií, akými sú: efektívnosť a bezpečnosť. Možno sa prikloniť k názorom, ktoré hlásia koniec postmodernej doby a prechod do doby post-postmodernej či hypermodernej. Okrem kultúrnej sféry, ktorá zostáva naďalej diferencovaná, sa diferenciácia v sociálnej a politickej oblasti spomaľuje. Stále viac si individuum, sociálna skupina, národ, či štát bránia svoje hodnoty a hodnotové hierarchie. Naspäť sa vracajú pojmy akými sú hodnota, pravda, dobro, étos – teda tie pojmy, ktoré boli v deštruktivistickom relativizme postmodernej bezcenné, alebo sprofanované a prakticky nepoužiteľné.

Usporiadať časť sveta stále znamená založiť štát. Východiskom je, že globálnej a exteritoriálnej elite (Sztumski, 2007) môže v budúcnosti viac alebo menej úspešne konkurovať iba globálny a exteritoriálny, teda nadnárodný štát. Lokálna elita musí postupne prerásť v novú lokálnu elitu, tzv. elitu nadnárodnú, schopnú presadzovať lokálne názory a korigovať vznikajúci nový neporiadok. Globalizácia a postmoderna spustili nové formy diferenciácie – regionálnej, sociálnej, kultúrnej a politickej, ktoré prinášajú nové spôsoby vyraďovania z civilizačného procesu – teda nové spôsoby „odoberania“ šancí.

Preto je v súčasnosti cítiť potrebu udržať existenciu správcu „šancí“ (správcu síl súdržnosti) pre marginalizovaných – t. zn. subjekt regulácie nových konfliktov – tzv. nový moderný štát, ktorý je viazaný na spravovanie súdržnosti a nielen na národ. Ak sa to podarí, potom nový moderný štát (Novosad, 2004) obháji svoju existenciu a získa svoju identitu. Či túto úlohu dokáže štát hrať v dnešnej podobe, je otázne. Je ale možno ukázať, že štáty dobre spravujúce sily súdržnosti danej spoločnosti (bez väzby na národ) sú úspešnejšie, ako tie, ktoré vsadili na „individualizáciu“.

Proces globalizácie vytvára pre jednotlivcov, sociálne skupiny a spoločnosti nové príležitosti, ale tým, že oslabuje štát zároveň oslabuje schopnosti využívať

ich. Oslabovanie národného štátu potvrdzujú tieto argumenty (Jiráňková, 2010):

- 1) rastie ekonomická sila nadnárodných spoločností, ktoré si postupne podriaďujú národné štáty (ekonomicky a neskôr aj politicky);
- 2) veľká moc medzinárodných finančných trhov nad národnými ekonomikami a tým aj nad národnými štátmi a
- 3) plnenie prijatých záväzkov národných štátov vyplývajúcich z ich členstva v medzinárodných organizáciách, ktoré môžu oslabovať suverenitu národných štátov.

V súťaži o presadenie sa v globalizačnej tlačnici sú na tom lepšie štáty produktívnejšie využívajúce sily súdržnosti, tie štáty, ktoré dokážu vyťažiť aj zo svojich napätí a konfliktov.

Ustanovenie národného a nadnárodného štátu vyžaduje potlačiť štátotvorné ambície menších skupín (etnikum, národ, národnosť) a odovzdať časti zvrchovanosti v prospech celku. Globálna scéna už nie je iba divadlo medzištátnej politiky, zameranej cez jej vojenské, hospodárske a kultúrne nástroje na vytýčenie a zaistenie hraníc, ale stáva sa globálnou politikou, ktorá ústi do globálnej (kozmpolitnej) demokracie. (Giddens, 2011) Globálna demokracia zabezpečuje zodpovednosť národných štátov, ktoré tvoria nadnárodný sociálny systém – nadnárodný štát, za vytváranie nových noriem, tradícií a kultúry, ktoré nebudú potláčať národné normy, tradície a kultúru.

Úvahy o význame integračných zoskupení a o potrebe globálneho riadenia možno rozčleniť do týchto konceptov:

- prvý považuje za základnú jednotku globálneho riadenia naďalej národný štát, ktorý k zvládnutiu problémov globálneho trhu využíva medzinárodnú spoluprácu (tzv. neoliberalný inštitucionalizmus);
- druhý tiež uznáva existenciu národných štátov, no počíta s tým, že k zvládaniu problémov globálneho trhu si vytvoria nadštátne orgány, ktorým odovzdajú niektoré právomoci a vzdajú sa tak časti suverenity (tzv. transgovernmentalizmu);
- tretí uznáva neschopnosť národného štátu podieľať sa na globálnom riadení, preto bude jeho autorita na národnom území nahradená medzinárodnými a nadnárodnými orgánmi a mimovládnyimi organizáciami (postupne odumierajúci národný štát).

Na oslabovanie úlohy národných štátov môže byť aj opačný pohľad a to taký, ktorý argumenty oslabujúce jeho úlohu v procese globalizácie a postmodernity chápe ako argumenty, spôsobujúce synergetický efekt posilnenia, a nie oslabenia

suverenity národného štátu orientujúceho sa na spravovanie síl súdržnosti, a nie na národ.

V plnej miere sa to dotýka aj procesu integrácie Európskej únie (Európy), ktorá má určitú nádej na úspech a to pri naplnení najmenej týchto dvoch základných predpokladov (Ransdorf, Suja, 2007):

- prvým predpokladom je skutočnosť, že integrácia poskytne rovnaké príležitosti všetkým jej účastníkom a zainteresuje ich na úmerných výhodách hospodársko-sociálnej a kultúrno-politickej koordinácie;
- druhým predpokladom je skutočnosť, že integrujúca sa Európa bude v zahranično-politickej oblasti aktívne vystupovať za riešenie medzinárodných problémov mierovými prostriedkami a to pri dodržiavaní princípov Charty OSN, posilňovaním systému medzinárodného práva pri riešení medzinárodných sporov a konfliktov, s využitím výhodných hospodárskych, vedecko-technických, kultúrnych a iných vzťahov medzi štátmi.

Vplyv globalizácie na bezpečnosť, vojny a ozbrojené násilie sa hodnotí kriticky aj z pohľadu ľudskej bezpečnosti. V rámci bezpečnostných alebo strategických štúdií sa ľudská bezpečnosť odlišuje od bezpečnosti všeobecnej najmä tým, že kladie dôraz najmä na ľudský život a jeho dôstojnosť, na jej dve dimenzie: 1. ochranu, teda slobodu od nebezpečenstiev a 2. rozvoj, tzv. slobodu od nedostatku. (Waisová, 2005)

Preto vzniká potreba dosiahnuť, aby ľudské práva a slobody boli sprevádzané nielen individuálnou zodpovednosťou obyvateľov planéty Zem za jej globálny stav, ale aj zdravým sedliackym rozumom, odbornou skúsenosťou a napokon aj obyčajnou slušnosťou v správaní sa k bezprostrednému okoliu. Túto úlohu musí zabezpečiť vybudovaný systém regulácie (vytvorený systém noriem a sankcií na národnej, nadnárodnej a medzinárodnej úrovni) a systém inštitúcií, ktoré túto reguláciu zabezpečia v oblasti vojenskej a nevojenskej bezpečnosti.

Zaistenie bezpečnosti národnými štátmi v postmoderne (post-postmoderne) znamená veľký nápor na obranné zdroje: personálne, materiálne a tiež finančné. Vzniká tak silný trend subjektívnej a objektívnej potreby integrovať a využiť synergiu k zaisteniu bezpečnosti a obrany národného štátu. (Janošec a kol., 2005) Európska únia k upevneniu spolupráce v oblasti vojenstva a zvládania kríz prijíma v roku 1999 spoločnú bezpečnostnú a obrannú politiku. V roku 2003 schvaľuje Európska únia svoju prvú bezpečnostnú stratégiu (aktualizácia rok

2008). Realizácia otázok vojenského a civilného krízového manažmentu si vyžiadala vytvoriť osobitné inštitúcie (www.euroskop.cz/8715/sekce/bezpecnostni-a-obranna-politika):

- 1) Nervovým uzlom celej Spoločnej bezpečnostnej a obrannej politiky (SBOP) je politický a bezpečnostní výbor a hlavným fórom pre rozhodovanie je Rada pre vonkajšie vzťahy, k dispozícii majú dva výbory: vojenský výbor a výbor pre civilné aspekty riadenia kríz.
- 2) Stálymi integrovanými štruktúrami existujúcimi v rámci generálneho sekretariátu Rady sú:
  - a) vojenský štáb Európskej únie,
  - b) útvar schopnosti civilného plánovania a realizácie
  - c) riaditeľstvo pre zvládanie kríz a plánovanie, ktoré sa v budúcnosti integrujú a stanú sa súčasťou vznikajúcej európskej služby pre vonkajšiu činnosť.
- 3) Pri približovaní bezpečnostných politik Európskej únie asistuje členským štátom celý rad samostatných inštitúcií a agentúr, medzi najdôležitejšie patria:
  - a) Európska obranná agentúra,
  - b) Inštitút bezpečnostných štúdií Európskej únie,
  - c) Európska bezpečnostná a obranná škola.
- 4) Zahraničné operácie sú vlajkovou loďou spoločnej bezpečnostnej a obrannej politiky a nástrojom, akým Európska únia zaisťuje svoju bezpečnosť a prispieva ku stabilite vo svojom okolí. Hlavnou pridanou hodnotou týchto operácií je kombinácia vojenských (vojenské operácie) a civilných (nevojenské operácie, alebo policajné operácie na podporu právneho štátu) schopností pod jedným inštitucionálnym rámcom.

Preto nie je jednoduché aj rozširovanie Európskej únie a jej ďalšie formovanie v tejto oblasti, ktoré sa zdalo byť takým bezproblémovým. Európa si stále viac uvedomuje nevyhnutnosť stanoviť pevné normy. Opäť sa hovorí o kritériách, o pevných etických základoch, o potrebe definovať a obhajovať svoje stanoviská.

Do popredia sa dostáva otázka integrácie zásahových bezpečnostných skupín, ktoré by zaisťovali vojenskú a nevojenskú bezpečnosť a otázka štandardizácie ich prípravy. Zásahové sily, reagujúce na možné bezpečnostné riziká a ohrozenia vojenského a nevojenského charakteru by sa budovali ako

disponibilné skupiny² vojenského, polovojenského a nevojenského charakteru a to na profesionálnom, alebo dobrovoľnom základe (niektoré krajiny vytvárajú disponibilné skupiny na základe zákona na určitú, presne vymedzenú dobu). Možno ich vymedziť ako sociálne skupiny (organizácie a inštitúcie), ktorých hlavným cieľom je zaistenie bezpečnosti v danom časopriestore (t. zn., že v akomkoľvek čase a na ktoromkoľvek mieste) na: národnej, nadnárodnej, medzinárodnej a globálnej úrovni. (Matis, Maciejewski, 2017) Podstatnou vlastnosťou týchto skupín je disponibilita (dosiahnuteľnosť) – schopnosť byť okamžite k dispozícii realizovaná v oblasti všeobecnej bezpečnosti voči spoločnosti chápanej všeobecne, alebo aj konkrétnej spoločnosti, v ktorej tieto skupiny existujú.

Z tohto dôvodu sa takto vymedzená „disponibilita“ rozlišuje na disponibilitu v širšom a užšom slova zmysle:

- disponibilita v širšom slova zmysle sa spája so všeobecne prijatým nastavením na typické činnosti, pre ktoré bola daná sociálna skupina vytvorená;
- disponibilita v úzkom slova zmysle sa týka vnútra danej skupiny a je vymedzená rozsahom, rýchlosťou, alebo intenzitou zásahu (intervencie), poníma sa tiež ako pohotovosť.

Disponibilné skupiny majú spoločné znaky, ktoré ich odlišujú od ostatných sociálnych skupín a to: disponibilitu a pohotovosť; byrokratizmus; štátnu licenciu na výkon profesie; znaky sociálnej skupiny a službu pre človeka (inštitucionalizovanú a neinštitucionalizovanú), vykonávanú ako: povolanie (profesionálna služba), povinnosť (povinná služba) a dobrovoľníctvo (dobrovoľná služba).

Disponibilné (tiež pohotovostné) skupiny možno ešte ďalej diferencovať z rôznych pohľadov:

- z aspektu organizačného na: vojenské, polovojenské a nevojenské;
- z aspektu služby na: profesionálne, poloprofesionálne a neprofesionálne;
- z aspektu teritoriálneho na: globálne, medzinárodné, nadnárodné a národné;

---

² Zatiaľ nie je zhoda na spoločnom názve týchto skupín, preto ho v danom príspevku budeme používať iba podmienene. Pod tento pojem sa začleňujú zatiaľ ozbrojené sily, bezpečnostné a záchranné zbory – teda vojenské, polovojenské a nevojenské alebo skôr civilné organizácie. (Matis, Maciejewski, 2017)

- z aspektu vlastníctva na: štátne, skupinové (podnik, firma atd.) a súkromné.

Na základe uvedeného vymedzenia a diferencovania disponibilných skupín je možné do nich začleniť (Matis, Maciejewski, 2017): armádu; zbory (policajný zbor, hasičský a záchranný zbor, colná polícia, pohraničná polícia, zbor väzenskej a justičnej stráže, atď.) a služby (bezpečnostné – štátna a súkromná; záchranné – rýchla zdravotná a to: cestná a letecká, vodná, horská, banská a ďalšie).

Analýza stavu budovania disponibilných skupín, ktoré riešia zásah pri vojenských a nevojenských rizikách a ohrozeniach v súčasnosti potvrdzuje, že sa do popredia čoraz viac dostáva otázka integrácie týchto skupín, zaisťujúcich vojenskú a nevojenskú bezpečnosť a postupná štandardizácia ich vyzbrojenia a najmä výcviku.

2. Integrácia disponibilných skupín na národnej a nadnárodnej úrovni

Integrácia disponibilných skupín k zaisteniu bezpečnosti krajín Európskej únie vo vojenskej a nevojenskej oblasti nie je možná bez zmeny filozofie prístupu k vnímaniu súčasného vývoja vo svete. Dochádza k vývoju, v ktorom snaha o dvojrýchlostnú integráciu Európskej únie nenachádza pochopenie a podporu u samotných členských štátov Európskej únie, čo nielen spomaľuje proces integrácie Európskej únie, ale spôsobuje aj integračnú krízu – výstup Veľkej Británie (zakladateľskej krajiny) z Európskej únie (schengenského priestoru).

Nastal preto čas integráciu diferencovať, teda iba niektoré oblasti integrovať. Chápať tak proces integrácie selektívne, teda nie ako dezintegráciu, ale rôznosť. Selektívny prístup k procesu integrácie vo svojej podstate znamená uznať rôzny stupeň integrovania Európskej únie v jednotlivých oblastiach, pričom najvyšší stupeň integrácie bol dosiahnutý v oblasti ekonomickej. Najťažší a najzložitejší proces integrácie prebieha v oblasti sociálnej.

Situácia v oblasti bezpečnosti a obrany Európskej únie potvrdzuje snahu členských štátov o urýchlenie integrácie v oblasti vojensko-politickej, či skôr branno-bezpečnostnej (Staněk, Ivanová, 2016), teda integrovať sily a prostriedky štátov Európskej únie, ktoré zaisťujú bezpečnosť vojenského a nevojenského charakteru. Nastal čas uvažovať o vytvorení spoločnej ozbrojenej zložky pre členské krajiny – európske ozbrojené alebo bezpečnostné sily, a to aj napriek tomu, že táto úvaha zatiaľ narazila na ich odpor. Možnou príčinou je rôzna miera

bezpečnostnej situácie v týchto krajinách, rôzna a odlišná miera využitia ozbrojených (bezpečnostných) zložiek v jednotlivých členských krajinách.

Hovoriť v súčasnosti o použití ozbrojených alebo bezpečnostných síl Európskej únie na riešenie vnútornej bezpečnosti danej členskej krajiny, by vyústilo do ďalšieho posilnenia separačných a tiež dezintegračných procesov. Napriek tomu je potrebné ochranu vonkajších hraníc Európskej únie zaistiť. Mal by to byť jeden z prvých integračných procesov Európskej únie v branno-bezpečnostnej oblasti. V tomto procese nepôjde len o vytvorenie európskych ozbrojených alebo bezpečnostných síl, ale pôjde v ňom predovšetkým o:

- vytvorenie radiacich štruktúr Európskej únie, zaisťujúcich účasť a súčinnosť jednotlivých členských krajín pri zaisťovaní bezpečnosti vojenského a nevojenského charakteru;
- proces selektívnej miery postupnej integrácie, ktorý nahradí proces rýchlej a štruktúrne diferencovanej miery integrácie;
- zaistenie koordinovaného postupu jednotlivých bezpečnostných zložiek členských krajín Európskej únie v ich príprave a nasadení, ktorá súvisí s poskytovaním pomoci jednotlivým členským krajinám, ktoré sú v tiesni.
- proces európskej integrácie disponibilných skupín zaisťujúcich vojenskú a nevojenskú bezpečnosť – o vytvorenie bezpečnostných síl Európskej únie, tvorených integrovanými disponibilnými skupinami vojenského polovojenského a nevojenského charakteru.

Ak vychádzame z toho, že sa postupné stierajú rozdiely pri zaisťovaní vojenskej a nevojenskej bezpečnosti, je potrebné pre integrujúcu sa Európsku úniu vybudovať vlastný integrovaný bezpečnostno-záchranný systém schopný tieto náročné úlohy splniť. Môže sa to uskutočniť dvomi možnými spôsobmi a to:

- integráciou národných síl a prostriedkov zabezpečujúcich vojenskú a nevojenskú bezpečnosť do síl a prostriedkov Európskej únie (Armáda EÚ, Polícia EÚ, Hasičský zbor EÚ, Záchranný zbor EÚ);
- integráciou a štandardizáciou už vybudovaných národných integrovaných záchranných systémov členských štátov Európskej únie do európskeho integrovaného záchranného systému.

Integrácia niektorých skupín určených na ochranu vonkajších hraníc Európskej únie sa podľa prvého spôsobu už začala (napr. Európska agentúra pre pohraničnú a pobrežnú stráž – Frontex). Obdobný prístup integrovania sa realizuje budovaním bojových skupín Európskej únie tvorených malými

vojenskými disponibilnými skupinami.

Budovanie bojových skupín ako jadra ozbrojených síl Európskej únie zmení vzťah Európskej únie a NATO, pretože v NATO budú vyčlenené jednotky Európskej únie a nie jednotky národných ozbrojených síl. Štáty Európskej únie budú členmi NATO cez Európsku úniu, čo je nová bezpečnostná výzva. Doriešiť je potrebné ich nasaditeľnosť do 24 hodín kdekoľvek v Európe pri ochrane jej vonkajších hraníc proti teroristickým útokom.

Obdobne by sa mali budovať tiež záchranné a hasičské zbory Európskej únie a jednotky so zdravotníckym, psychologickým a sociálnym personálom. Tieto organizačné celky Európskej únie ale nemusia byť dislokované na jednom mieste, musia však vedieť spolupracovať v nasadení, čo znamená štandardizovať nielen ich výcvik, výzbroj a výstroj, ale tiež základné parametre nasadzovanej techniky – nosnosť, priechodnosť v teréne, objem cisterny atď. O nasadení týchto jednotiek a hradení zásahu by rozhodovalo centrum (veliteľstvo) na základe konkrétnej situácie, alebo žiadosti danej členskej krajiny. Tento spôsob efektívne využije ekonomický a obranný potenciál členských krajín Európskej únie, zameraný na zaistenie inteligentnej obrany. (Pauhofová, Staněk a Volner, 2013)

Druhý spôsob integrácie vychádza z toho, že úlohy zaistenia vojenskej a nevojenskej bezpečnosti je potrebné riešiť už na národnej úrovni (teda každého členského štátu Európskej únie) a to integrovanými disponibilnými skupinami, ktoré sú schopné zaistiť nielen vojenskú, ale i nevojenskú bezpečnosť – teda vybudovať národné integrované záchranné systémy členských štátov Európskej únie. Budú ich tvoriť národné disponibilné skupiny: armáda, polícia, hasiči, lekári, záchranná služba a pod., ktoré budú postupne prerastať do integrovaného bezpečnostného a záchranného systému Európskej únie.

Aby bola táto integrácia národných bezpečnostných systémov funkčná a efektívna, je potrebné uskutočniť určitú štandardizáciu národných integrovaných záchranných systémov.³

Možno predpokladať, že európsky integrovaný bezpečnostno-záchranný systém bude tak isto ako systémy na národnej úrovni tvorený základnými a ostatnými zložkami, kde:

---

³ Vysoký stupeň štandardizácie národného integrovaného záchranného systému dosiahli Česká a Slovenská republika. Zloženie ich integrovaných záchranných systémov je veľmi podobné. V Českej republike systém tvoria: *základné* a *ostatné* zložky, na Slovensku: *základné* a *ostatné* zložky a *útvary polície* (Zákon č. 239/2000 Sb.; Zákon č. 129/2002 Z. z.).

- a) základné bezpečnostné a záchranné zložky budú tvorené vyčlenenými silami: ozbrojených síl, útvarov polície, jednotiek hasičského a záchranného zboru Európskej únie;
- b) ostatné bezpečnostné a záchranné zložky budú tvorené: vyčlenenými silami národných ozbrojených síl, polície, hasičského a záchranného zboru; národnými poskytovateľmi záchranej zdravotnej služby, národnými kontrolnými chemickými laboratóriami civilnej ochrany, národnou horskou a banskou záchrannou službou, červeným krížom, pracovníkmi štátnej a verejnej správy členských štátov, právnickými a fyzickými osobami, ktorých predmetom činnosti je poskytovať pomoc pri ochrane života, zdravia a majetku občanov.

Tento integrovaný bezpečnostno-záchranný systém pre zaistenie bezpečnosti krajín Európskej únie vo vojenskej a nevojenskej oblasti je potrebné ešte len vytvoriť. Nebude to ale ľahké a nebude ľahká a priamočiara ani cesta k jeho vytvoreniu. Ak ale chce Európska únia byť v bezpečí a prosperovať, musí nájsť spôsob ako túto úlohu splniť.

Záver

Z uvedenej teoretickej analýzy vyplýva, že Európska únia a celý svet sa v súčasnom post-postmodernom svete ocitol pred náročnými intelektuálnymi, morálnymi, politickými, ekonomickými, civilizačnými a bezpečnostnými výzvami a úlohami.

Svetová revolúcia, ktorej príznakmi sú konflikty na rôznych miestach našej planéty, sa vyvíja spontánne, neriadene, akoby nemala vnútorné spojitosti a východiskovú ideologickú základňu, akoby by ju nanovo utvárala, naplno zasiahla aj starú konzervatívnu Európu. Produkujú ju najmä geostrategické pohyby a ekonomické, technologické, ekologické, kultúrne a etické faktory, ktorých vzájomná prepojenosť a evolučné nelinearity môžu v konečnom dôsledku ľahko viesť občanov Európy do neznáma a nepredpovedateľnej budúcnosti.

Európska únia, ponímaná ako integračné zoskupenie štátov, sa dnes nachádza na polceste a je len na nej, akým smerom sa vydá. Na výber má niekoľko možností, no prevládajú tieto: buď pôjde cestou integrácie a postupne sa stane moderným štátom (federáciou) so všetkým čo k tomu patrí, alebo pôjde opačným smerom a rozpadne sa opäť na skupinu plne suverénnych národných štátov, ktoré síce spolu medzivládne komunikujú, ale len v tých

najnevynutnejších oblastiach. V žiadnom prípade ale nemôže zostať voľným zväzkom suverénnych štátov, ktorý nevie a nie je akcieschopný riešiť súčasné zložité problémy sveta.

V svojom príspevku sme stanovený cieľ – popísať prehlbovanie integrácie Európskej únie v oblasti bezpečnosti ako dlhodobý proces vyžadujúci zmenu filozofie chápania členstva v tomto zoskupení, naplnili. Zdôraznili sme, že hybnou silou tohto procesu, najmä v oblasti zaistenia bezpečnosti a ochrany, sa jednoznačne musia stať občania členských štátov Európskej únie, a nie ako sa to zatiaľ deje, štátni a európski úradníci (štátna a európska administratíva – národná a európska byrokracia).

Aby sa však hybnou silou tohto procesu naozaj stali občania národných štátov Európskej únie, musia sa títo občania postupne transformovať na euroobčanov. Európske občianstvo sa v Maastrichtských dohovoroch chápe ako doplnenie štátneho občianstva, ktoré však nenahrádza. (Zmluva o Európskej únii, článok 9) To znamená, že práva euroobčanov sú práva, ktoré sú oproti štátnemu občianstvu navyše, rozširujú ich a oprávňujú využívať okrem práv občana národného štátu tiež privilégia občana Európskej únie – euroobčana.

Počet práv občana Únie je zatiaľ malý, ale je reálna nádej, že bude rásť.⁴ Občania Európskej únie musia pochopiť, že majú nielen práva, rozširujúce ich práva občana národného štátu, ale aj povinnosti. Jedna zo základných povinností a tiež práv občana Európskej únie je transformovať euroobčianstvo o sebe (ešte neuvedomelé, niečo mimo seba, cudzie) na euroobčianstvo pre seba (už uvedomelé, niečo v nás, naše). Euroobčianstvo pre seba vyjadruje, že občania a inštitúcie Európskej únie chápu, že ak je vonkajšia hranica daného členského štátu Európskej únie totožná s vonkajšou hranicou Európskej únie, tak zodpovednosť za jej ochranu nenesie iba občan daného národného štátu, ale Európska únia – každý jej občan, teda euroobčan.

Na ochranu vonkajšej hranice musia mať členské štáty Európskej únie,

---

⁴ K právam občana Únie zatiaľ patria:

- Občania štátov Európskej únie majú právo cestovať, bývať a pracovať v ktoromkoľvek členskom štáte. Toto právo má niektoré výnimky a v niektorých oblastiach ho nemožno naplno využiť.
- Občan členskej krajiny Európskej únie môže bývať v ktoromkoľvek členskom štáte. Zároveň môže voliť a byť kandidátom vo voľbách do orgánov vlastného štátu a Európskeho parlamentu.
- Občania všetkých členských štátov majú petičné právo, môžu využiť konzulárnu a diplomatickú ochranu pri pobyte v nečlenských krajinách Európskej únie. Ak tu nemá ich krajina zastupiteľstvo, majú právo využiť zariadenie krajiny členského štátu EU. (Zmluva o fungovaní Európskej únie. čl. 20 - 25)

tvoriace zväzok Európskej únie, vytvorené nielen spoločné bezpečnostné sily a prostriedky a tiež riadiace orgány, ale tiež vymedzené legislatívne právomoci túto hranicu chrániť. Významnú úlohu pri zaistení bezpečnosti národného štátu a tým aj Európskej únie zohráva vybudovanie systému kolektívnej obrany a ochrany, ktorý využíva synergický efekt pre efektívne využitie ľudských, materiálnych a finančných zdrojov. Ak si túto skutočnosť nové štáty uvedomia, potom súbežne so zaistením dostatočného množstva prostriedkov na svoju obranu a ochranu začnú skvalitňovať a súbežne štandardizovať prípravu príslušníkov disponibilných skupín vojenského i nevojenského charakteru, vytváraním a skvalitňovaním efektívneho systému prípravy a zabezpečenia týchto príslušníkov pre 21. storočie.

Na riešenie týchto nových bezpečnostných výziev v zmenenom bezpečnostnom prostredí je potrebné pripraviť nielen globálny manažment, tzv. novú lokálnu elitu, ale aj celú spoločnosť. Kto by mal ale túto náročnú úlohu plniť? Nebudú to asi technické, alebo prírodné vedy, ale vedy spoločenské. Preto je potrebné v tejto súvislosti zmeniť pohľad na spoločenské vedy. Tie musia zmeny v bezpečnostnom prostredí nielen vysvetliť, ale tiež jednotlivcov, sociálne skupiny a spoločnosť na tieto zmeny pripraviť. Zároveň je ich treba pripraviť aj na možné hrozby vzniku vojenských konfliktov medzi štátmi a na vznik nových bezpečnostných rizík nevojenského charakteru. To ale vedie k prieniku vojenskej bezpečnosti (hard security) a nevojenskej bezpečnosti (soft security) štátov.

Literatúra:

- ALIJEVOVA, D. 1987. Každodennosť ako objekt sociologického skúmania. In: *Sociológia* č. 4, roč.19, Bratislava: SÚ SAV. 1987, ISSN 1336-8613. s. 393 – 409
- BAUMAN, Z. 2000. *Globalizace. Důsledky pro člověka*. Praha: MF. 2000. ISBN 80-204-0817-7
- BAUMAN, Z. 2004. *Individualizovaná společnost*. Praha: MF. 2004. ISBN 80-204-1195-X
- BECK, U. 2002. *Riziková společnost*. Praha: SLON. 2002. ISBN 80-86429-32-6
- BOČÁKOVÁ, O. – KUBÍČKOVÁ, D. – VAVRUŠ, M. 2016, Nemšová: J+K s.r.o. 184 s. ISBN 978-80-89788-15-6
- BRZEZINSKI, Z. 2004. *Volba – globální nadvláda nebo globální vedení*. Praha: MF. 2004. ISBN 80-204-1179-8;
- McCANN, G. – McCLOSKEY, S. 2011. *Od lokálního ku globálnímu (Klíčové*

- problémy rozvojových štúdií*). Bratislava: Nadácia Pontis. 2011. ISBN 978-80-968229-3-4,
- FUKUYAMA, F. 2002. *Konec dějin a poslední člověk*. Praha: Rybka Publishers. 2002. ISBN 80-86182-27-4
- GIDDENS, A. 2011. *Třetí cesta*. Praha: MF. 2011. ISBN 80-204-0906-8
- HALUŠKA, I. *Budúcnosť globálnej ekonomiky (Teória a prax humanistickej ekonomiky)*. Bratislava: IRIS. 2011. ISBN 978-80-89256-65-5
- HOFREITER, L. 2001. *Securitológia*. L. Mikuláš: AOS, 2006. ISBN 978-80-8040-310-2
- HOFREITER, L. 2008. *Apológia bezpečnostnej vedy*. In: *Obrana a stratégie č. 1*. roč.3. Brno: UO. 2008. ISSN 1214-6463, DOI:10.3849/1802-7199.08.2008.01.101-111
- IVANIČKA, K. 2006. *Globalistika*. Bratislava: Ekonómia. 2006. ISBN 80-8078-028-5
- JANOŠEC, J. a kol. 2005. *Bezpečnosť a obrana Českej republiky 2015 – 2025*. Praha: MO ČR. 2005. ISBN 80-7278-303-3
- JANOŠEC, J. – KORZENIOWSKI, L. F. 2011. *Nauki o bezpieczeństwie*. Kraków: EAS. 2011. ISBN 978-83-61645-03-0
- JIRÁNKOVÁ, M. 2010. *Národní státy v globálních ekonomických procesech*. Praha: Profesional Publishing. 2010. ISBN 978 80-7431-025-6
- JURIŠTA J. 2009. *Prehra víťazov*. Bratislava: IRIS. 2009. ISBN 978-80-89256-34-1.
- KING, A. – SCHNEIDER, B. 1991. *První globální revoluce..* Bratislava: Československá asociace Římského klubu. Bradlo. 1991. ISBN 80-7127-048-2
- KORZENIOWSKI, L. F. 2008. *Securitologia (Nauka o bezpieczeństwie człowieka i organizacji społecznych)*. Kraków. EAS. 2008. ISBN 83-919932-7-2;
- KREJČÍ, O. 2000. *Geopolitika středoevropského prostoru*. Praha: EKOPRESS. 2000. ISBN 80-861119-29-7
- MACIEJEWSKI, J. 2012. *Grupy dyspozycyjne (Analiza socjologiczna)*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego. 2012. ISBN 978-83-229-3253-7
- MATIS J. 2002. *Spôsob života a životný štýl*. L. Mikuláš: LIA. 2002. ISBN 80-968719-8-6 .
- MATIS, J. – MACIEJEWSKI, J. 2017. *Sociologická analýza disponibilných skupín*. L. Mikuláš: AOS. 2017. ISBN 978-80-8040-559-5
- MICHELKO, R. 2009. *Eseje o glabalizácii*. Martin: Matica Slovenska. 2009. ISBN 978-80-7090-895-2

- MISTRÍK E. 2003. Potrebuje postmoderna termín vznešeno? In: *Filozofia* č 4/2003, ISSN 0046-385-X
- NOVOSAD, F. 2004. *Alchýmia dejín*. Bratislava: IRIS. 2004. ISBN 80-89018-72-6
- PAUHOFOVÁ, I. - STANĚK, P. - VOLNER, Š. 2013. *Mýty a realita globálneho sveta. (Čo nás neposilní, ale môže zabiť)*. Bratislava. IRIS 2013. ISBN 978-80-8153-013-5
- RANSDORF, N. – SUJA, S. 2007. *Svět zleva*. Praha: Ottovo nakladatelství, s.r.o. 2007. ISBN 978-80-7360-719-7
- SLAŠŤAN, M. a kol. 2009. *Budúcnosť Európskej únie: Lisabonská zmluva a Slovensko*. Bratislava: MZV SR. 2009. ISBN 978-80-89406-02-9.
- STANĚK, P. – IVANOVÁ, P. 2016. *Štvrtá priemyselná revolúcia a piaty civilizačný zlom*. Bratislava. Vyd. Dom ELITA, s.r.o. 2016. ISBN 987-80-970135-8-5
- SOROS, G. 1999. *Kríza globálneho kapitalizmu*. Bratislava: Kaligram. 1999. ISBN 80-7149-270-1
- SZTUMSKI, J. 2007. *Elity a ich miejsce i rola w społeczeństwie*. Katowice: „Śląsk“Sp.z.o.o. 2007. ISBN 978-83-7164-514-3
- ŠEFČÍK, V. 1999. *Ekonomika a obrana štátu*. Praha: MO ČR AVIS. 1999. ISBN 80-7278-014-X.
- ŠKVRNDA, F. 2002. *Terorizmus najvýznamnejšia nevojenská bezpečnostná hrozba súčasnosti*. Bratislava: MO SR. 2002. ISBN 80-968855-2-9;
- ŠMIHULA, D. 2018. *Medzinárodné vzťahy a bezpečnosť (Zbierka komentárov, esejí a štúdií z rokov 2013-2017)*. Bratislava: Vyd. práv. literatúry Wolters Kluwer SR s.r.o. 2018. ISBN 978-80-8168-810-2
- ŠVIHLÍKOVÁ, I. 2010. *Globalizace & krize (Souvislosti a scénáře)*. Všeň: Grimmus. 2010. ISBN 978-80-87461-01-3,
- VOLNER, Š. 2005. *Problémy bezpečnosti v 21. storočí*. B. Bystrica: Euroatlantické centrum. 2005. ISBN 80-969306-1-3
- WAIISOVÁ, Š. 2005. Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích: In: *Human Development report 1993*. Praha: Portál. 2005. s. 68 ISBN 80-7178-390-0
- Lisbónská zmluva. [online]. [cit. 2022-23-07]. Dostupné na internete: https://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/sk/FTU_1.1.5.pdf
- Zákon č. 239/2000 Sb *Zákon o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů*. (Česká republika). [online]. [cit. 2022-23-07]. Dostupné na internete: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-239>

Zákon č. 129/2002 Z. z. *Zákon o integrovanom záchrannom systéme* (Slovenská republika). Dostupné na internete: https://www.slovlex.sk/static/pdf/2002/129/ZZ_2002_129_20180101.pdf

Frontex (inf.). [online]. [cit. 2022-23-07]. Dostupné na internete: https://europa.eu/european-union/about-eu/agencies/frontex_sk

Zmluva o EU. [online]. [cit. 2022-23-07]. Dostupné na internete: http://eurlex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0011.02/DOC_1&format=PDF